

HOLY TRINITY. SUMMARY OF DOGMATIC THEOLOGY **SFÂNTA TREIME. SINTEZ DE TEOLOGIE DOGMATIC**

Dr. Bugiulescu Marin

Abstract: *Our Lord, Jesus Christ, incarnated in human body, taking on our human nature - „and He made Himself nothing by taking the very nature of a servant, being made in human likeness” (Philippians 2:7), existed in order to raise us from the sin of perdition and to give us again the possibility to enter His eternal and blissful Kingdom of the holy light and of eternal bliss. Thus, God’s knowledge is objective and certain because it comes from God; you can achieve it through faith and by experiencing it through asceticism and love: „this is eternal life: that they know You, the only true God, and Jesus Christ, whom You have sent” (John 17:3).*

Keywords: God, Jesus Christ, incarnated, experiencing

Autor: Dr. theol. Bugiulescu Marin, Scientific Researcher, Multidisciplinary Science and Technology Research Institute “Dumitru St. Nilă” Scientific and Interdisciplinary Research Center “Valahia” University, Târgoviște

INTRODUCERE

Taina Sfintei Treimi e cea mai mare din toate tainele acestei lumi, e mai presus de firea omului. Și totuși, „taina cea din veac ascuns” a fost descoperită o dată cu coborârea lui Hristos și mai ales, cu coborârea, la Cincizecime, a Sfântului Duh.

Dumnezeu ca iubire absolut (I Ioan. 4,8), „Cel care numai pentru bine a adus toată zidirea cea mai presus de lume și cea din lume din neființă în ființă, Cel ce pe toate le-a împodobit și le-a strălucit cu lumina soarelui și poartă grijă de ele, Cel ce ne-a zidit pe noi, oamenii, după chipul și spre asemănarea Sa, Cel care a izbăvit lumea de înfrângere cu bine voind a Tatălui, cu lucrarea Cuvântului și cu venirea Sfântului Duh”, precum spun mai vechile rugăciuni ale Sfinților Părinți, acest „Adânc de milostivire nemărginit și noian de iubire nepovestită”, Se descoperă „în mai multe rânduri și multe chipuri” (Evr. 1,1), mărturisindu-Se ca Treime atât pe cale naturală –Facerea și Pronia –, cât și pe cale supranaturală –Istoria mântuirii, adresându-se tuturor deopotrivă ca Cel ce „vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului” (I Tim. 2,4)

1. Definirea dogmei Sfintei Treimi

Din Revela ie, mai ales din cea supranatural , tim c Dumnezeu nu e o for impersonal , potrivit concep iilor din unele religii asiatice, i nici monopersonal , a a cum îl percep musulmanii, ci e o Fiin a întreit personal sau o Fiin a în trei Persoane.

2. Descoperirea dogmei Sfintei Treimi în Vechiul Testament

Taina Sfintei Treimi se află indicat în linii generale în Vechiul Testament, urmând ca Revela ia deplină să se facă în Noul Testament. Sfin ii P rin i afirmă c descoperirea acestei taine nu s-a făcut clar în Vechiul Testament pentru c evreii, care erau înconjura i de popoare politeiste, s-ar fi ab ținut u or de la monoteism la politeism dac li s-ar fi revelat c în Dumnezeu sunt trei Persoane. Aceasta i-ar fi putut determina să creadă c sunt trei Dumnezei.

Totu i, chiar dac nu precis, Sfânta Treime se află prezent i în Vechiul Testament :

1) Facere 1,26: „ i a zis Dumnezeu : S facem om dup chipul i asem narea Noastr ”.

2) Facere 3,22 : „ i a zis. Domnul Dumnezeu ; Iat Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele i r ul”. Din context rezult c cei ce vorbesc sunt egali după fiin , c Dumnezeu vorbe te cu cineva cu care împreună f cea toate i se adresa Persoanelor divine i nu îngerilor .

3) Isaia 6,3 ; În întreita repetare de c tre Serafimi a cuvântului „Sfânt” , Sfin ii P rin i v d indicat num rul Persoanelor Treimice , iar în singularul „Savaot” , unitatea Fiin ei divine :” Sfânt, Sfânt, Sfânt, e Domnul Savaot”.

4) Facere 18, 1-19: se descrie teofania de la stejarul Mamvri , unde Avraam vede trei b rba i c rora li se adresează îns , ca i unuia singur, ar tând tripersonalitatea lui Dumnezeu i unitatea Fiin ei Lui.

3. Descoperirea dogmei Sfintei Treimi în Noul Testament.

Prefigurat în Vechiul Testament, Sfânta Treime se descoperă în toată plin tatea ei în Noul Testament :

1) Matei. 28,19: „ Drept aceea , mergând, înv â i toate neamurile botezându-le în numele Tat lui i al Fiului i al Sfântului Duh.....” , text care demonstrează trinitatea Persoanelor i unitatea fiin ial .

2) Luca 1, 35 :” Duhul Sfânt se va pogora peste tine i puterea Celui Preaînalt te va umbri ; pentru aceea i Sfântul care se va na te din Tine Fiul lui Dumnezeu se va chema” , text care

arat existen a a trei Persoane reale și deosebite : Cel Preînalt , Sfântul , Care e Fiul lui Dumnezeu , și Duhul Sfânt.

3) Matei 3, 16-17: textul de la botezul Domnului : Fiul se botează , Tatăl grăiește din cer, Duhul Sfânt Se pogoară în chip de porumbel .

4) Ioan 10 , 30 :” Iar Eu și Tatăl Una suntem”.

5) Ioan 10, 38:” Tatăl e în Mine și Eu întrul Tatăl ” , texte care arată unitatea de ființă , de atribute și de activitate .

4. Formularea dogmei Sfintei Treimi

Dumnezeu „*este cel ce este*”(), pentru că este o Ființă Persoană , și existența Lui nu depinde de nimic, nici măcar de Ființă sau Natura Sa, căci nu Ființă sau Natura Sa face obligatorie existența Sa. Voința și libertatea absolută a Lui se realizează ca iubire și comuniune treimică : „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4,16), astfel sensul dumnezeiesc al Existenței divine este de „A FI IUBIRE”: „ceea ce se constituie în Existența sa personală , în Treimea ipostasurilor Personale , care fac ca dumnezeiescul „A FI”, Natură sau Ființă dumnezeiască , să fie viață de iubire, adică liber de orice necesitate...”¹

Pentru a înțelege corect modul de „A FI “ al lui Dumnezeu, căci Dumnezeu este: „...Treimea în unime și unimea în Treime...”², trebuiau explicate clar noțiuni ca : SUBSTANȚĂ , ESENȚĂ , NATURĂ , OUSIA, HYPOSTAS, PROSOPON, PERSOANĂ , și de asemenea distincția radicală între *asemănare și consubstanțialitate* între *homousios și homoiusios*, așa a filosofia antică .

Învătură despre Sfânta Treime n-a rămas consemnată doar în Sfânta Scriptură , ci ea a pătruns în conștiința bisericii, fiind fixată definitiv la Sinodul I și II ecumenice (Niceea 325 și Constantinopol -381); în timpul acestor două mari sinoade Ecumenice, mari teologi ai acelei perioade au stabilit terminologia trinitară , spunând că Dumnezeu e o Ființă în trei Ipostasuri . Sensul acestei formule e acela că ființă sau esență divină reprezintă fondul comun sau existența comună a celor trei Persoane, iar termenul de Persoană sau Ipostas reprezintă ceea ce le diferențiază , ceea ce e propriu fiecărei Persoane și ceea ce e comunicabil.

Precizarea terminologiei trinitare pune în evidență fundamentul ontologic al persoanei, astfel termenii : *ousia, esență , ființă* , indică fondul naturii comune a mai multor indivizi, de

¹ Christos Yannaras - *Abecedar al credinței*, trad, Preot Dr. C-tin Coman, edit. Bizantină , Buc. 1996, pg.78

aceea i specie, ceea ce face ca un lucru s fie el i i nu altceva, sau o realitate cu existen în sine, c ci nu exist o esen sau fiin abstract , decât existent în anumi i indivizi de aceea i specie. La Aristotel esen a fiind cugetat i abstract. El folose te termenul de „fiin ” () atât în sensul de fiin ce subzist ca individ, cât i în sensul de fiin comun ce se observ în mai mul i indivizi;() sau fiin concret , pentru primul sens (fiin pim), i termenul de fiin a doua(), pentru al doilea sens. Îns , aceasta concep ie d posibilitatea de a se confunda fiin a cu ipostasul, sau cu subzistenta ei individuala atunci când nu se precizeaz clar care sens se folose te. Dacă Sfîn ii P rin i ar fi aplicat la Sfânta Treime cuvântul *ousia* , esen , fiin , ca,fiin individuala existând concret, ar fi ajuns la triteism, înv ând ca existenta individuala este existenta lui Dumnezeu, atunci exista trei Dumnezei si nu unul. Dacă ar fi luat termenul *ousia* în în eles de esen sau fiin abstract , ar fi trebuit s accepte c cele trei persoane participa la esen a divin sau numai par ial, ca indivizii aceleia i specii si în acest caz esen a divin s-ar fi împ r it între persoane; sau complet, în sensul ca o persoan ar avea esen a divin întreag , excluzând pe celelalte, si atunci n-ar mai avea toate persoanele fiin a în comun. Sfîn ii p rin i, analizând toate aceste consecin e, au respins triteismul, înv ând c cele trei persoane au aceea i fiin divin întreag i deodat i de aceea este un singur Dumnezeu i nu trei.

Sfântul Vasile cel Mare, al turi de Sfântul Grigore de Nazianz i Grigore de Nyssa, au ar tat realitatea subzistent i etern a persoanelor, demonstrând c fiin a nu e mai veche decât persoanele i f r îndoial nici persoanele nu exist mai înainte de fiin , pentru c fiin a nu poate exista decât în persoan , iar persoana este modul de a subzista al fiin ei. În Sfânta Treime fiecare persoan e purt toarea întregii fiin e în comun cu celelalte dou i nu fiecare purt toare separat a unei p r i : „, când spun o singur fiin s nu în elegi dou p r i dintr-un întreg , ci s în elegi c dintru început Fiul exist cu Tat l , i nu c tat l i Fiul î i au fiin a lor dintr-o fiin superioar . Nu numim ipostasele Tat lui i Fiului surori , ci m rturisim pe Tat l i pe Fiul . Este o identitate de fiin , pentru c Fiul este din Tat l ... ci în timp ce Tat l r mâne des vâr it , Fiul str luce te des vâr it ...”³ , prin aceasta teologia trinitar a c p tat un caracter personal . Dumnezeu cel unul i tripersonal fiind astfel principiu i cauza tuturor, înaintea

² Sfântul Ioan Sc raru, *Scara Raiului* , XXV 14, trad. Pr. Prof. D. Staniloae, în Filocalia Rom. Vol. IX, IB.M., Bucuresti 1980, pg.302

³ Sfântul Vasile cel Mare , omi XXXIV, trad. Pr. Prof. D. Feciorul în P.S.B. nr. 17 edit . I.B.M. Bucure ti 1986,pg. 532 - 593

persoanelor Treimice , neexistând nimic altceva , ele fiind ve nice , dar ele nu sunt goale de fiin , ci ele exist etern : una prin p rintime - Nen scut – Dumnezeu Tatal, altul prin fiime Dumnezeu Fiul n scut mai inainte de veci i altul purces Dumnezeu Duhul Sfânt „... dac fiin a Tat lui este nena terea, iar fiin a Fiului este na terea , nu se introduc dou principii în Fiin a cea una ..., c unde este un singur principiu , este unul cel din care rezult ceva; i unde este un singur originar este una i imaginea ; astfel principiu unit ii nu se vat m deloc . Pentru c Fiul , existând prin na tere din Tat l i întip rind în El prin Fire pe Tat l , ca imagine a Lui , este întrutotul asemenea cu Tat l . Cel care prive te tabloul împ ratului în pia spune c cel din tablou este împ ratul dar nu sus ine c sunt doi împ ra i ...”⁴

În ce prive te fiin a i deosebirea ei de ipostas, Sfântul Vasile cel Mare zice : „ Sus inem a adar urm torul lucru : ceea ce-i specificat într-un chip propriu e ar tat prin cuvântul *ipostas* . Într-adev r , când spui Om î i într în ureche – prin specificarea nedefinit a acestui cuvânt – o idee cam împr tiat , astfel încât dac natura e indicat cu ajutorul acestei numiri ceea ce se subîn elege i care-i indicat propriu-zis prin numele s u nu-i specificat . Dimpotriv , când spui Pavel , atunci ar i tocmai fiin a indicat prin acest nume .Acesta-i ipostasul : nu no iunea nedefinit a substan ei , care nu g se te nici o stabilitate în urma comunit ii lucrului specificat , ci acea no iune care delimiteaz i define te ceea ce-i comun i nehot rât într-un anume obiect determinat cu ajutorul însu irilor sale proprii ... Ousia este fondul naturii comune mai multor indivizi de aceea i specie de exemplu: omenitate , iar ipostasul este individul subzistent concret , Petru , Pavel , Ioan Când a adar , doi oameni , sau mai mul i sunt lua i împreun , de pild Pavel Silvan..., nu vom da o defini ie special pentru Pavel , alta pentru Silvan i alta pentru Timotei , ci termenii care ne vor ajuta s identific m pe Pavel se vor potrivi i pentru ceilal i , care sunt întrutotul ei de aceea i fiin a (μ) pentru c sunt specifica i prin aceea i defini ie a substan ei “ .⁵

Simbolul Niceo-Cpolitanopolitan sintetizeaz în articolele sale înv tura si credin a în Sfânta Treime. M rturii despre existen a credin ei în Sfânta Treime, cre tinismul are i înainte de cele dou Sinoade ecumenice. O g sim prezenta în formula Botezului , în imnurile sau cânt rile biserice ti , cum ar fi Doxologia Mica , Lumina lina etc.

⁴*Ibidem* , omi XXXIV,4 ; pg. 593

⁵ Idem, *Coresonden e*, omi XXXVIII, 2 -3, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, în P.S.B. 12, edit., I.B.M., Bucure ti 1998, pg. 178

De asemenea, mărturiile martirilor sunt dovezi convingătoare din partea celor ce s-au jertfit, revelând iubire Sfântei Treime.

Prin ii Apostolici, apologetii și Sfinții Prinși au expus învătura Bisericii cu privire la dogma Sfintei Treimi împotriva ereziilor de tot felul.

5. Distincții și antinomii

Persoanele treimice se deosebesc prin ceea ce numim distincții ipostatice :

Tatăl-nescut

Fiul-nescut

Duhul Sfânt-purces.

Deosebirea dintre aceste distincții și atribute ipostatice e greu de făcut, fiind mai presus de înțelegerea umană, deoarece aceste distincții se referă la relațiile interne ale Persoanelor treimice.

În afara distincțiilor, Persoanelor treimice.

Se mai deosebesc și prin manifestările lor iconomice, în lume, manifestări care se mai numesc și predicate :

Tatăl-creator

Fiul-mântuitor

Duhul Sfânt-sfințitor.

Dogma Sfintei Treimi e un mare mister pentru mintea umană și de aceea nu poate fi exprimat decât antinomic sau paradoxal. Iată câteva exemple:

- deși fiecare Persoană e o existență reală, nici una dintre ele nu are ființă a ei proprie, ci numai Ființă comună Dumnezeuirii;
- deși toate Persoanele treimice sunt din veșnicie, deci nu a fost vreodată vreme când vreuna dintre ele, s-ar fi existat, se spune totuși că : **Fiul e nescut din Tatăl; Duhul Sfânt purcede tot din Tatăl**, ceea ce ar presupune o anumită anterioritate a Tatălui.;
- Deși se spune că Fiul e nescut din veci și Duhul purcede din veci se afirmă că :

Fiul se naște continuu.

Duhul purcede continuu.

Aceste antinomii dovedesc că dogma Sfintei Treimi nu e o formulare irațională sau antirațională, ci una supraratională sau supralogică.

6. Raporturile dintre Persoanele treimice

Relațiile treimice fundamentale se prezintă sub următoarea schemă :

- Tatăl îl naște pe Fiul
- Fiul se naște din Tatăl și-L trimite pe Duhul Sfânt.
- Duhul Sfânt purcede din Tatăl și odihnește peste Fiul.

7. Perihoreza

Prin faptul că sînt pînăsc în comun Ființa divină , Persoanele treimice se întrepîtrund una pe alta, fără să-și piardă identitatea proprie.

Astfel perihoreza este un model de existență a persoanelor divine, prin care se exprimă atât unitatea, cât și trinitatea Dumnezeirii. Unitatea prin aceea că Tatăl , Fiul și Duhul Sfânt au aceeași ființă divină , ca ființele lor este unică și identică , trinitatea rezultând din faptul că unica ființă divină există în trei Persoane. Această unică ființă divină nu este însă nici împărțită, nici nu se repetă , ci este o unitate deplină , de aceea există un singur Dumnezeu. Dacă una din ele ar fi alături sau în afara celorlalte două , ca și oamenii, ar însemna că există trei dumnezei.

În Sfânta Scriptură găsim mărturisită ideea de perihoreza:

- 1)Ioan 14 , 10:” Nu crezi tu că Eu în Tatăl sunt și Tatăl Meu este într-o Mine ?”sau
- 2)Ioan 10 , 38:”Tatăl este într-o Mine și Eu într-o El”.

8. Apropierea

Apropierea reprezintă modul specific în care sunt atribuite Persoanelor treimice lucrurile lor externe sau iconomice, deși toate lucrurile sînt văzute în planul economic și adesea sunt comune celor trei Persoane , fiecare fiindu-i atribuit , prin apropiere , o anumită lucrare sau însușire .Scopul apropiierilor este de a caracteriza pentru noi cât mai clar Persoanele treimice, de a le înțelege cât mai bine. Dar ceea ce se atribuie sau se apropiază cu excluderea celorlalte două ; însușirea ce se apropiază unei persoane înădă de ființă a nu încetează să aparțină și celorlalte două .

9. Filioque și combaterea lui

Adaosul filioque a fost proclamat din oportunism la două consilii din Apus .

I. Mai întâi la Consiliul de la Toledo -589 cu intenția de a-i trage pe vizigoți la ortodoxie, când episcopii spanioli, crezând că dacă vor hotărâ ca Duhul Sfânt purcede și de la Fiul și vor ridica astfel demnitatea Fiului la rangul de Persoană asemenea lui Dumnezeu- Tatăl , vizigoții vor părăsi arianismul .

II. A urmat apoi Consiliul de la Achen -809 voind s desprind Imperiul de Apus de cel de R s rit, regele Carol cel Mare a obligat consiliul s ratifice adaosul, contrar voin ei papei. În felul acesta, regele a produs o ruptur religioas major între Apus i R s rit , cu consecin e politice pe m sura . Ratificarea adaosului Filioque a dus în cele din urm la marea ruptura din 1054.

În favoarea acestui adaos, romano-catolicii aduc urm toarele **argumente biblice** :

1) Ei combina versetul de la Ioan 10 , 30:” Eu i Tu Una suntem ,, cu versetul de la Ioan 15 , 26:” Când va veni Mângâietorul pe care Eu Îl voi trimite vou de la Tat l ...” , i trag concluzia c dac Tat l purcede pe Duhul, atunci i Fiul ÎL purcede de asemenea .

2) Ei combina versetul de la Ioan 16 , 15 :” Toate câte are Tat l ale Mele sunt ; de aceea am zis din al Meu ia i v veste te vou ” cu cel de la Ioan 20 , 22 :” Lua i Duh Sfânt”.

În ambele cazuri, catolicismul confunda atributul impersonal al Tat lui, acela de a fi purcez tor al Duhului cu o însu ire fiin ial . A purcede pe Duhul e o însu ire ipostatic a Tat lui i nu o însu ire fiin ial , adic comuna Fiului . dac purcederea ar fi o însu ire fiintiala , atunci ea ar trebui s apar în nu numai Fiului, ci i Duhului Sfânt care ar purcede i de la Sine. De asemenea romano-catolicii aduc i urm toarele **argumente patristice** :

1) Ei invoc prezenta lui Filioque în Simbolul de credin atanasian, afirmând c acest adaos e prezent numai în versiunea latin a Simbolului , nu i în cea greaca , ceea ce înseamn c e o inven ia latin .

2)De asemenea, catolicismul mai invoc drept argument formula patristic : „Duhul Sfânt purcede de la Tat l prin Fiul”. Aceast expresie, Prin Fiul, nu e identic îns cu Din Fiul , ci înseamn trimiterea temporar a Duhului în lume prin mijlocirea Fiului .

CONCLUZII

Mântuirea e extensia temporal a iubirii lui Dumnezeu -Tatal pentru Fiul Sau. Prin jertf i învierea Sa, Hristos cuprinde în Sine întreaga umanitate i îi transform pe to i oamenii, asemenea Sie i. Astfel, Fiul accept s se Coboare în trup i s se r stigheasc pentru noi ca Fiu al Tat lui, adic din iubire nem surat pentru Tat l. Prin jertfa Sa, Fiul a vrut ca i noi s fim fii ai Tat lui S u. Procesul de mântuire implic îns , i pe Duhul Sfânt, c ci El e cel care ne da puterea ca în rug ciune s -L numim pe Dumnezeu Tat .; El e Cel care strig din noi „Avva”, adic „P rinte” .

BIBLIOGRAFIE

- 1) *Biblia sau Sfânta Scriptur*, tip rit cu binecuvântarea Prea Fericitului P rinte Teoctist , Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, I.B.M, Bucure ti 1993

AUTORI PATRISTICI

- 1) SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Scrieri. Partea I. Cuvânt împotriva elinilor. Cuvânt despre Întruparea Cuvântului. Trei cuvinte împotriva arienilor.*, traducere, introducere i note de Pr. Prof. Dumitru St niloae, în col. P.S.B., nr. 15, I.B.M., Bucure ti 1987
- 2) SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Scrieri. Patea a III-a.. Despre Sfânta Treime, traducere*, de Pr. Prof. Dumitru St niloae, în col P.S.B., nr. 40, I.B.M., Bucure ti 1994
- 3) SFÂNTUL IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, traducere, introducere, note i indici de Pr. Prof D. Fecioru, I.B.M., Bucure ti 2001
- 4) SFÂNTUL GRIGORE DE NYSSA *Scrieri. Partes aII-a. Despre facerea omului, Cuvânt apologetic la Hexaimeron, Tâlcuiri la Psalmi, Omili la Ecclesiast, Marele Cuvânt catehetic, Dialogul despre suflet i înviere* traducere, introducere, note i indici de Pr. Prof. T. Bodogae, în col. P.S.B.nr. 30, I.B.M.,Bucure ti 1998
- 5) SFÂNTUL MAXIM M RTURISITORUL, *Ambigua* traducere, de Pr. Prof. Dumitru St niloae, în col. P.S.B.nr. 80, I.B.M, Bucure ti 1980,
- 6) ORIGEN, *Scrieri alese. Partea I, Din lucr rile exegetice la Vechiul Testament* traducere Pr. Prof T. Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica La cu, în col. P.S.B., nr. VI, I.B.M., Bucure ti 1981
- 7) IDEM, *Partea aII-a, Exegeze la Noul Testament, Despre rug ciune, Filocalia* traducere Pr. Prof T. Bodogae, Nicolae Neaga, Zorica La cu, în col. P.S.B., nr. VI, I.B.M., Bucure ti 1982
- 8) SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Scrieri Partea I, Omilii la Hexaimeron, Omilii la Psalmi, Omilii i cuvânt ri*, traducere Pr. Prof. D. Fecioru, în col. P.S.B., nr. 17, I.B.M., Bucure ti 1986
- 9) IDEM, *Scrieri Partea a II-a, Asceticele* traducere Pr. Prof. Iorgu D. Ivan, în col. P.S.B., nr. 18, I.B.M., Bucure ti 1989
- 10) IDEM, *Scrieri Partea a III-a, Despre Sfântul Duh, Coresponden e*, traducere Pr. Prof. Dr. Constantin Corni escu, i Pr. Prof. T. Bodogae, în col. P.S.B., nr.12, I.B.M., Bucure ti 1988

ARTICOLE I LUCR RI

- 1) BRIA, IOAN PR. PROF.DR., *Dic ionar de Teologie Ortodox ,Ed. a II-a, E.I.B., Bucure ti 1994*
- 2) IDEM *Ortodoxia în Europa – Locul spiritualit ii române*, edit. Trinitas Ia i 1995
- 3) CHI ESCU, N., PR. PROF., *Teologie dogmatic i simbolic* , E.I.B., Bucure ti 1956
- 4) LOSSKY, VLADIMIR *Teologia mistic a Bisericii de R s rit* traducere Pr. V. R duc Editura Anastasia1994
- 5) NELLAS, PANAYOTIS, *Omul animal îndumnezeit*, traducere Pr. Ioan Ic I. jr., Editura Deisis, Sibiu 1994
- 6) POPESCU Pr. Prof., DUMITRU , *Ortodoxie i contmporanietate*, Editura Diogen, 1996.
- 7) IDEM, *Teologie i cultur* , E.I.B., Bucure ti 1993
- 8) IDEM *Iisus Hristos Pantocrator*, edit. I.B.M. al BOR., Bucure ti 2005
- 9) POPOVICI, Arhim. IUSTIN, *Omul i Dumnezeu-Om*, traducere Pr. Ioan Ic i Diac. Ioan Ic jr., Editura Deisis, Sibiu 1997

- 10) ST NILOAE, Pr. Prof. DR. DUMITRU, *Teologia dogmatic* , vol I, II,III, E.I.B., Bucure ti 1996, 1997
- 11) IDEM, *Ascetica i mistica*, .I.B.M., Bucure ti 2002
- 12) IDEM ,*Rela iile treimice i via a Bisericii*, în "Ortodoxia", an. XVI, 1964, nr.4, p. 503 - 525;
- 13) IDEM, *Sfînta Treime, structura supremei iubiri*, în ST, an. XXII, 1970, nr. 5 - 6, p. 333 355;
- 14) IDEM *Sfânta Treime - creatoarea, mântuitoarea i înta ve nic a tuturor credincio ilor*, în "Ortodoxia", an. XXXVIII, 1986, nr. 2, p. 14-42;
- 15) IDEM *Sfânta Treime i crea ia lumii din nimic în timp*, în MO, an. XXXVIII, 1987, nr. 2, p. 41 -69 i nr. 3, p. 28-47;